

Förslag

Gemensamt yttrande över utkast "Från ord till handling - På väg mot en nationell biblioteksstrategi" från Regionsamverkan Syd

Bakgrund

Kungliga biblioteket fick 2015 i uppdrag av Regeringen att ta fram en nationell biblioteksstrategi. Ett utkast till förslag har nu tagits fram av sekretariatet för nationell biblioteksstrategi. Mellan maj och oktober 2018 tar sekretariatet emot synpunkter i ett öppet förfarande där det står fritt för alla att yttra sig över delar av eller hela utkastet. Regionsamverkan Sydsverige Kulturs yttrande utgör ett gemensamt svar från Sveriges sex sydligaste regioner. Regionsamverkan Sydsverige fokuserar främst på de skrivningar i utkastet till strategin som berör den regionala biblioteksverksamheten utifrån uppdraget i bibliotekslagen; samverkan, verksamhetsutveckling och höjd kvalitet, samt de problembeskrivningar och förslag som berör den nationella nivån.

Inledning:

Vi är positiva till en nationell biblioteksstrategi och till de ansatser som förslaget har.

Vi saknar en vision och en tydlig gemensam målbild. En tydlig gemensam målbild som alla kan ställa sig bakom, genomföra och arbeta för att nå utifrån sina förutsättningar. *Det demokratiska uppdraget är det övergripande målet. Kunskapsförmedling, fri åsiktsbildning, läsfrämjande, ökad digital delaktighet med mera är medel för att uppnå demokrati.*

Vi menar att förslaget till en nationell biblioteksstrategi ska befinna sig på en mer övergripande strategisk nivå och lämna val av metoder och genomförande till verksamheter och myndigheter.

Strategin ska utifrån ett helhetsperspektiv peka ut vilka utmaningarna är och föreslå på vilken nivå de ska lösas. Strategin ska också på ett tydligare sätt kopplas till bibliotekslagen och beskriva hur en nationell strategi kan stärka de prioriterade områden.

Vi avstyrker förslag om starkare statlig styrning. Statligt ansvar är inte det samma som nationellt ansvar. De regionala biblioteksverksamheterna har också nationella uppdrag och arbetar utifrån såväl lagen som nationella mål och har statlig finansiering inom ramen för kultursamverkansmodellen. De kommunala biblioteken uppfyller de statliga kulturpolitiska målen när de till exempel får projektmedel. Alla bildar tillsammans den nationella nivån.

Flera statliga uppgifter är inte lösta, till exempel nationell katalog, e-boksfrågan, digital inläsning av material såväl vetenskapligt som digitaliserade dagstidningar. Här brådskar det om en jämlik biblioteksservice ska kunna erbjudas i hela landet.

Nationella biblioteksfunktioner och ny nationell biblioteksmyndighet

Regionsamverkan Sydsverige instämmer i utkastets problembeskrivning av nationalbibliotekets otydliga roll och ser positivt på flera av de nationella biblioteksfunktioner som föreslås. I utkastet används formuleringen nationalbiblioteket men enligt vår mening är inte nationalbiblioteket och en biblioteksmyndighet nödvändigtvis samma sak. Bibliotekslagen: 18 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.

För att hantera dessa nationella funktioner ser vi framför oss en ny nationell biblioteksmyndighet med tillräckliga resurser, ett tydligt uppdrag och en väl utvecklad kommunikation med bibliotekssektorn.

Myndigheten *ska* bland annat ges ansvar att bygga upp en nationell bibliotekswebb med ingångar till nationellt finansierade digitala tjänster till exempel katalog och e-bokbestånd, på ett liknande sätt som har gjorts i flera andra länder, bland annat Danmark. En nationell digital struktur med nationellt finansierat innehåll, skulle frigöra tid och resurser för kommunbiblioteken vars verksamheter ofta är underfinansierade. Den skulle också kunna skapa bättre förutsättningar för en likvärdig tillgång för alla till digitala resurser samt verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas. Vi ser framför oss en nationell digital infrastruktur för information och läsfrämjande där biblioteksmyndigheten står för den tekniska och samordnande delen medan innehållet kommer från de delar av biblioteksvärlden som är mest kompetenta inom de enskilda områden, till exempel olika arbetsgrupper/referensgrupper från folkbibliotek och andra bibliotekstyper.

Den nationella biblioteksmyndigheten *ska* ha ett tätt samarbete med övriga myndigheter och organisationer med nationella biblioteksuppdrag, till exempel KB, IB, MTM och Kulturrådet för att kunna analysera och agera samfällt kring utvecklingsbehov och för att kunna ge de råd och den information som bibliotekspersonalen behöver för att kunna utföra sina uppdrag med hög kvalitet. En nationell biblioteksmyndighet ska också kunna bidra till att sprida forskning och stimulera till att pröva nya metoder inom biblioteksfältet. Myndigheten ska också vara en rådgivande instans när det gäller till exempel biblioteksjuridik och IT-säkerhet. Den nya biblioteksmyndigheten ska också få i uppdrag att samordna analyser av biblioteken och deras funktion i samhället.

En fungerande nationell biblioteksmyndighet skapar också förutsättningar för en väl utvecklad dialog med den regionala biblioteksverksamheten i landet.

Stärkt nationell och regional samverkan

Under många år har den regionala nivån kompenserat för bristande statlig samordning och brist på fungerande nationella biblioteksfunktioner. Exempel på vad de regionala biblioteksverksamheterna tagit ansvar för är projekt med nationell bäring som ingen har kunnat drifta som Bokcirklar.se, Barnens bibliotek och Polarbibblo, samt ett konsortium för upphandling av databaser för folkbibliotek och finansiering av samordningen av Digidel.

Anledningen till att de regionala biblioteksverksamheterna successivt har ställt om från kompletterande medieförsörjning till det som lagen idag föreskriver om den regionala biblioteksverksamheten är att omvärlden, behoven och förutsättningarna har förändrats.

Regionsamverkan Sydsverige välkomnar en stärkt nationell och regional samverkan där nationella utvecklingslinjer med utgångspunkt i bibliotekens kapacitet att uppfylla bibliotekslagen, tas fram gemensamt och där rollfördelningen tydliggörs i dialog. I en sådan dialog *ska* samtliga relevanta myndigheter/organisationer med nationella biblioteksfunktioner delta. De regionala biblioteksverksamheterna kan i en sådan dialog förmedla behov hos kommunbiblioteken i respektive region. Utifrån behoven kan sedan forskningsunderlag och annan information tas fram och kompetensutveckling planeras.

Regionala biblioteksuppgifter

Vi avstår från att lämna synpunkter på de delar som rör nya uppgifter för de regionala biblioteksverksamheterna såsom kompletterande medieförsörjning och ansvar för skolbiblioteken då utkastet inte föreslår ändringar i Bibliotekslagen §11, där syftet för de regionala biblioteksverksamheterna tydligt är formulerade;

“...att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.”

Sedan lång tid tillbaka samverkar de regionala biblioteksverksamheterna i *hög grad* med varandra på olika sätt. Det handlar om kompetensutveckling, att initiera gemensam forskning, nätverk kring aktuella teman och gemensamma satsningar i olika frågor. Det finns en nära dialog och ett utbyte mellan chefer och medarbetare som ofta leder till praktiska handlingar som till exempel projekt och konferenser.

De regionala biblioteksverksamheterna har en unik ställning gentemot kommunbiblioteken genom bibliotekslagen och kultursamverkansmodellen för att vara ett stöd, *att tillsammans med folkbiblioteken* driva och stimulera till utveckling och förnyelse. Inte minst till nya arbetssätt.

I kultursamverkansmodellen har rollen för de regionala biblioteksverksamheterna successivt vuxit fram. Bibliotekens samarbeten med andra kulturinstitutioner och samhällsfunktioner har gynnats av den bredare kontakt- och samarbetsyta kultursamverkansmodellen erbjuder. Detta riskeras att slås sönder om den regionala biblioteksverksamheten inordnas i en statlig sammanhållen organisation eller annan geografisk indelning än den nuvarande.

I Ds 2017:8 "Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop - Framtida inriktning och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen" berörs avvägningen mellan decentraliserad medelsfördelning, som kultursamverkansmodellen är ett exempel på, och behovet av nationell samverkan och samordning. Kulturdepartementet hänvisar till det pågående arbetet med en nationell biblioteksstrategi som ett underlag som möjliggör en framtida bedömning av konsekvenserna för den regionala biblioteksverksamhetens roll inom kultursamverkansmodellen.

Regionsamverkan Sydsverige avstyrker samtliga förslag om förändrat huvudmannaskap och förändrad geografisk indelning på de grunder som strategin i sin nuvarande version redovisar.

Kompetensutveckling, kunskapsdelning och gemensamt lärande

De regionala biblioteksverksamheterna har under många år tillsammans med kommunerna tagit fram relevanta kompetensutvecklingsinsatser och utvecklat metoder för dessa i samverkan med målgruppen. *Det är av vikt att flera framgångsrika forskningsprojekt kring biblioteksfrågor har gjorts på uppdrag av eller av regionbiblioteken i Sverige.* De regionala biblioteksverksamheterna har i det kompetensutvecklande uppdraget inhämtat forskningskompetens från många olika forskningsområden och discipliner som till exempel logopedi, sociologi, psykologi, litteraturvetenskap och pedagogik (lärarutbildningen) *och vi ser en fara i biblioteksstrategins pläderande för att biblioteksutbildningarna ska vara huvudaktören inom forskningen. Vi ser att forskning kring t ex läsfrämjande och litteraturen som konstart inom bibliotekens arbete fordrar kompetens långt utanför bibliotekarieutbildningarna.* För tillfället förbereder de regionala biblioteksverksamheterna en samordnad kompetensutveckling inom det digitala området.

De regionala biblioteksverksamheterna erfar att bibliotekens kompetensutveckling och kunskapsdelning bedrivs bäst lokalt på arbetsplatserna. Då säkerställs att kompetensutvecklingen utgår från ett reellt och upplevt behov i verksamheten och att de nya kunskaperna används. Inom vissa områden kan det dock finnas vinster med att anordna gemensamma utbildningar regionalt och/eller att samordna kompetensutvecklingen nationellt. Det kan också handla om att erbjuda gemensamma nationella lärresurser som kan anpassas och användas lokalt. Med stöd av den nya tekniken ges en mängd möjligheter att arbeta på nya sätt.

När det gäller bibliotekens läsfrämjande arbete anser Region Halland att en obligatorisk kurs i metoder för läsfrämjande och textanalys införs inom bibliotekarieutbildningarnas grundnivå, oavsett

om arbetet kommer att ske på folk-, skol-, hög- eller andra specialbibliotek då läsfrämjande ingår i alla biblioteks grunduppdraget enligt bibliotekslagen. Kursen ska tyngdpunkt på olika läsfrämjandemetoder- och strategier samt ge studenterna insikter i en texts olika nivåer och dimensioner och vad det är som gör oss till olika typer av läsare.

Slutligen önskar Regionsamverkan Sydsverige kommentera avsnittet om "projektträsket". Projektträsk är en mycket olycklig formulering. De regionala biblioteksverksamheterna har aldrig varit motståndare till projektmedel, då projekt stimulerar till prövande av nya metoder och arbetssätt. Lokal biblioteksutveckling har varit möjlig tack vare projektverksamhet. Likaså har många projekt med nationell eller regional bäring haft stor betydelse för de lokala bibliotekens utveckling.

Problemet är att det varken har funnits eller för närvarande finns former för att ta vara på resultaten, oavsett om projektet varit lokalt, regionalt eller nationellt. Detta därför att en förutsättning för att projektformen ska kunna fungera är att verksamheten i grunden är adekvat finansierad. Externa projektmedel får inte innebära att kommunerna drar ner sin ordinarie finansiering till folkbiblioteken.

Vi anser att det med detta som bakgrund att det är aktuellt att se över formerna för ansökan, redovisning, uppföljning och spridning av projekt, samt stärka kompetensen att arbeta i projektform.